

ГУПАЛОВСЬКА М. Б.

к. е. н., старший викладач
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

У статті досліджено концептуальні основи державного фінансового контролю за виконанням бюджетних програм. Проаналізовано практику здійснення аудиту ефективності в Україні. Окреслено основні проблеми здійснення аудиту виконання бюджетних програм. Вивчено можливості використання зарубіжного досвіду у цій сфері. Обґрунтовано шляхи вдосконалення державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм.

Ключові слова: бюджетний контроль, аудит ефективності, бюджетна програма, державний фінансовий аудит.

ГУПАЛОВСЬКАЯ М. Б.

к. э. н., старший преподаватель
Тернопольский национальный экономический университет

СОВРЕМЕННЫЕ РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО АУДИТА ВЫПОЛНЕНИЯ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ

В статье исследованы концептуальные основы государственного финансового контроля за выполнением бюджетных программ. Проанализирована практика осуществления аудита эффективности в Украине. Определены основные проблемы осуществления аудита выполнения бюджетных программ. Изучены возможности использования зарубежного опыта в этой сфере. Обоснованы пути совершенствования государственного финансового аудита выполнения бюджетных программ.

Ключевые слова: бюджетный контроль, аудит эффективности, бюджетная программа, государственный финансовый аудит.

HUPALOVSKA M. B.

candidate of economic sciences, senior lecturer
Ternopil National Economic University

MODERN REALITIES AND PROSPECTS OF PUBLIC FINANCIAL AUDIT OF BUDGET PROGRAMS

This article explores the conceptual foundations of the state financial control over the execution of budget programs. The practice of audit performance in Ukraine was analyzed. The basic problems of auditing of budget programs were determined. A possible use of foreign experience in this area was studied. The ways of improving of public financial audit of budget programs were grounded. Active use of state financial audit of the execution of budget programs will not only make a real assessment of the level of implementation of effective indicators of the budget process, but also greatly save the budget, taking into account the identified audit deficiencies.

Keywords: budget control, performance audit, budget program, state financial audit.

kleo507@rambler.ru

Постановка проблеми. Ефективне використання бюджетних коштів – це одна з найсуттєвіших проблем багатьох країн світу. Особливо актуальна ця проблема для України, яка здійснює свою бюджетну політику в умовах обмежених бюджетних ресурсів. Враховуючи це, основним завданням для органів державного фінансового контролю є визначення пріоритетів під час розподілу фінансових ресурсів, джерел їх фінансування і забезпечення контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів.

Дієвим інструментом у складі системи державного фінансового контролю, який покликаний забезпечити доцільність, результативність, ефективність та законність використання бюджетних коштів на реалізацію бюджетних програм є саме державний

фінансовий аудит бюджетних програм.

Державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм (аудит ефективності) являє собою новий вид державного фінансового контролю, що спрямований на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Він дозволяє оцінити рівень досягнення запланованих результатів та надати пропозиції щодо ефективного використання фінансових ресурсів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням окремих аспектів теорії і практики державного фінансового контролю за виконанням бюджетних програм в Україні займалися такі вчені, як М. Бариніна, І. Басанцов, М. Білуха, Н. Виговська, В. Демянишин, І. Микитюк, С. Левицька, Н. Рубан, М. Сивульський, І. Стефанюк та інші. Проте дотепер багато теоретичних і організаційних питань в цій сфері залишаються дискусійними або мало дослідженими.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне і практичне дослідження державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм, а також розроблення пропозицій щодо його удосконалення та підвищення ефективності.

Виклад основного матеріалу. Державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм займає вагомe місце серед форм державного фінансового контролю та видів державного фінансового аудиту. Його здійснення передбачає контроль не тільки законності і достовірності використання ресурсів за призначенням, але й доцільність та необхідність прийняття управлінських рішень щодо їх використання. З огляду на те, що забезпечити повне усунення усіх наслідків порушень за результатами контролю неможливо, запровадження цього виду державного фінансового аудиту набуває зростаючого значення для підвищення дієвості контролюючої системи та зростання ефективності державного управління.

Метою аудиту ефективності є здійснення оцінки досягнення запланованих показників (продукту, ефективності, якості), виявлення проблем у виконанні бюджетної програми та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності використання ресурсів держави [1].

Аудит ефективності виконання бюджетних програм за своєю суттю відноситься до перевірок діяльності, а отже представляє контрольний захід. Метод контролю більшість із науковців представляють як сукупність способів, процедур, прийомів, форм [2, с. 58]. З огляду на практичну спрямованість, на рівні методичних прийомів, метод аудиту ефективності виконання бюджетних програм можна розглядати як певну сукупність прийомів, окремих дій суб'єктів аудиту ефективності, за допомогою яких і з використанням конкретних засобів здійснюються процедури первинного дослідження інформації, отримання свідомств щодо рівня ефективності використання державних коштів і формування результативної інформації відносно об'єкту перевірки.

Крім того, у відповідності до Методичних рекомендацій щодо проведення органами Державної фінансової інспекції аудиту ефективності виконання бюджетної програми, аудиторі повинні обирати та застосовувати прийоми і процедури, які відповідають конкретним обставинам [3].

Формування практичної картини державного фінансового аудиту бюджетних програм нерозривно пов'язане з розкриттям його предметної області. Виходячи з економічної природи державного фінансового аудиту бюджетних програм, його предметною областю виступає організація і методологія реалізації бюджетної програми.

Впровадження в Україні програмно-цільового методу формування бюджету викликає необхідність розробки і застосування інструментів складання бюджету у розрізі програм, їх аналізу та оцінки виконання на основі розроблених показників. Основою ідеології програмно-цільового методу є відповідність здійснених бюджетних видатків досягнутим результатам.

Отже, системна характеристика об'єктів аудиту є важливою для розв'язання практичних проблем організації, планування, здійснення та використання результатів аудиту

виконання бюджетних програм.

Аналіз практики здійснення контрольно-аналітичних та експертних заходів аудитором Рахункової палати свідчить про наявність порушень бюджетного законодавства, зокрема (незаконного, у тому числі нецільового) та неефективного використання бюджетних коштів на загальну суму 66,8 млрд грн упродовж 2010–2012 років [4].

Обсяги порушень, виявлених Рахунковою палатою, з кожним роком зменшуються, що є звичайно позитивним фактором. Хоча, на нашу думку, на цю динаміку також впливає зменшення кількості проведених аудитів з 28 у 2011 році до 20 у 2012 році. Разом з тим, зменшення обсягів виявлених порушень бюджетного законодавства та неефективного використання бюджетних коштів, у 2012 році порівняно з 2011 роком, зумовлене тим, що у звітному періоді контрольна діяльність Рахункової палати спрямовувалась на проведення контрольно-аналітичних заходів із метою встановлення реального стану справ із виконанням постанов і висновків Колегії Рахункової палати та стимулювання усунення виявлених порушень і недоліків, підвищення дієвості та ефективності перевірок. На реалізацію цієї мети було націлено практично кожний другий контрольний захід. Насамперед приділялась увага тим державним цільовим програмам, напрямам використання бюджетних коштів, в яких є значна соціально-економічна складова або за якими виявлені значні обсяги порушень бюджетного законодавства, неефективного управління та використання бюджетних коштів [4].

Упродовж аналізованого періоду органами Держфінінспекції особливу увагу приділено контролю за ефективним використанням бюджетних ресурсів. Так, за 2011–2013 роки підрозділами Держфінінспекції проведено 343 аудити виконання бюджетних програм.

Під час проведення аудитів ефективності зусилля аудиторів були спрямовані як на виявлення причин невиконання запланованих показників, так і на пошук додаткових резервів, альтернативних джерел фінансування програм. Майже всі дослідження засвідчили наявність загальних негативних тенденцій у виконанні програм, що заважають досягненню запланованих цілей та отриманню громадянами якісних соціальних послуг у повному обсязі.

За результатами проведених у 2011–2013 роках аудитів органами Держфінінспекції надано майже 7,4 тисячі пропозицій, з яких 6,4 тисячі враховано (з урахування пропозицій, наданих у попередніх періодах) та прийнято 2689 управлінських рішень. Однак, слід зазначити, що частка врахування пропозицій Держфінінспекції у 2013 році становила 75%, і зменшилася порівняно з 2012 і 2011 на 8 % і на 22% відповідно [5].

Таким чином, практичне застосування державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм є доцільним з позицій необхідності підвищення обґрунтованості бюджетних програм та покращення якості їх виконання, а також підвищення дієвості державного внутрішнього фінансового контролю, що сприятиме зміцненню фінансово-бюджетної дисципліни в державі, забезпеченню ефективності, доцільності та економності управління фінансовими та матеріальними ресурсами держави. Однак аудит ефективності має рекомендаційний характер, як наслідок значна частина рекомендацій за результатами аудитів може просто ігноруватись.

Новизна сучасних методів і технологій управління бюджетними видатками, з одного боку, та потреби застосування відповідних форм контролю за виконанням бюджетів, з іншого, обумовлюють необхідність дослідження зарубіжного досвіду аудиту ефективності виконання бюджетних програм з метою його запозичення та використання в Україні. З огляду на це, важливого значення набуває вироблення теоретичних та прикладних підходів до вивчення зарубіжного досвіду.

Проведене нами узагальнення практики інших країн показує, що в основу розробки бюджетних програм зарубіжні фахівці поклали поділ діяльності за програмами і визначення завдань для різних міністерств. Це передбачає з'ясування мети для кожної бюджетної програми і міністерства та обчислення необхідних ресурсів для реалізації програм і досягнення запланованих цілей.

Аналіз міжнародної практики свідчить, що державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм, як правило, реалізується на всіх рівнях державного та місцевого

управління. Разом з тим, зарубіжний досвід показує, що виконавча і законодавча гілки влади потребують інформації, яка має допомогти виявити причини невдалої реалізації державних чи бюджетних програм та прийняти рішення для виправлення невдач.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що активне застосування державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм дозволить не тільки здійснювати реальну оцінку рівня виконання результативних показників бюджетного процесу, а й значно економити бюджетні кошти, враховуючи виявлені аудитом недоліки.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

2. Максимова В.Ф. Требования к оценке качества внутреннего экономического контроля / В.Ф. Максимова // Бухгалтерский учет и аудит. – 2005. – № 7. – С. 56–61.

3. Методичні рекомендації щодо проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетної програми [Електронний ресурс] : затв. наказом Головки КРУ України 15.12.2005 р. № 444. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>

4. Звіти Рахункової палати України за 2010–2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ac-rada.gov.ua>

5. Звіти Державної фінансової інспекції України за 2010–2013 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dkrs.gov.ua/kru/uk>
